

-DET TALTE ORD GÆLDER-

Baggrund

[MF Nikolaj Villumsen (EL) har stillet spørgsmål A og B til besvarelse i samråd den 10. november 2011. Spørgsmålene er stillet med baggrund i UNAMA's rapport om udbredt mishandling i de afghanske fængsler.]

Taleseddel

Det første spørgsmål A lyder:

"Vil ministeren gennemføre et stop for udleveringen af fanger til afghanske fængsler i bl.a. Helmand på baggrund af de seneste rapporter om udbredt brug af tortur i afghanske fængsler?"

Det hurtige og korte svar på det stillede spørgsmål er: Nej. Og så kunne jeg sådan set have stoppet dér.

Men jeg agter ikke at stoppe dér, for jeg vil gerne benytte lejligheden til at forklare hvorfor. Og det er der gode

grunde til. Således vil jeg gerne som led i den samlede besvarelse af samrådsspørgsmålet adressere fire forhold:

- 1) Regeringens principielle holdning til overholdelse af menneskerettighederne,
- 2) Indholdet af FN's rapport og de overvejelser, som den giver anledning til,
- 3) Grundlaget for danske styrkers overdragelse af tilbageholdte, og endelig
- 4) Regeringens holdning til den internationale indsats i Afghanistan

Regeringens principielle holdning til overholdelse af menneskerettighederne, herunder tortur og mishandling.

Det er regeringen magtpåliggende, at Danmark overholder internationale forpligtelser, herunder på

menneskerettighedsområdet. Det gælder også i forhold til tortur og mishandling. Og det gælder til punkt og prikke.

Når vi sender danske soldater ud i internationale opgaver er det jo ikke kun for at sikre snævre danske interesser – men også for at bidrage til universelle værdier som menneskerettigheder og respekt for individet. Så nytter det ikke noget, hvis ikke vi også tager disse værdier særdeles seriøst. For så er der ikke overensstemmelse med formålet for udsendelsen.

Regeringen vil derfor aktivt bekæmpe enhver form for tortur og mishandling. Regeringen vil fastholde den ledende rolle, som Danmark i nu mange år har spillet i den internationale bekæmpelse af tortur. Dette sker f.eks. gennem årlige resolutioner i FN's generalforsamling og gennem støtte til det værdifulde arbejde, som udføres af f.eks. Rehabiliterings- og forskningscentret for Torturofre (RCT) og det internationale Rehabiliteringscenter (IRCT). Det sker også gennem den store danske udviklingsbistand.

Danmarks har høstet stor anerkendelse for sin ledende rolle den internationale indsats i bekæmpelsen af tortur. Det er jeg stolt af. Og det er en rolle som vi fortsat skal bevare – og gøre os fortsat fortjent til.

Vi er derfor også åbne for kritik og dialog med Folketinget og civilsamfundet, og altid rede til at overveje, om tingene kan gøres bedre. Det styrker et demokratisk samfund som det danske.

Indholdet af FN's rapport og de overvejelser, som den giver anledning til

Det er med beklagelse, at jeg har læst indholdet af FN's rapport fra sidste måned om mishandling og tortur begået overfor tilbageholdte i afghansk varetægt. Det er særdeles utilfredsstillende og giver anledning til bekymring og

refleksion - også i forhold til dansk politik og praksis i forhold til overdragelse af tilbageholdte.

Rapporten illustrerer desværre alt for godt, at der fortsat er et stykke vej igen, når det kommer til indsatsen i Afghanistan.

Med henblik på at forhindre fremtidige tilfælde af tortur indeholder rapporten en række anbefalinger rettet til henholdsvis de afghanske myndigheder og det internationale samfund.

Blandt anbefalingerne til det internationale samfund vil jeg fremhæve følgende anbefalinger:

- Suspension af overdragelsen af tilbageholdte til NDS-faciliteter, hvor der har været bekræftede tilfælde af tortur eller mishandling.

- Se på mulighederne for at styrke tilsynet med personer overdraget til NDS-faciliteter.

I forhold til anbefalingen vedrørende suspension vil jeg gerne understrege, at Danmark ikke overdrager tilbageholdte til faciliteter, hvor der har været bekræftede tilfælde af tortur eller mishandling. Således har FN ikke kunnet bekræfte de beskyldninger mod tortur og mishandling, som har været fremført mod den facilitet, som danske styrker – i de få tilfælde, det har været relevant – har overdraget til, nemlig NDS-faciliteten (National Directorate of Security) i Lashkar Gah. Faciliteten er derfor ikke omfattet af FN-missionens anbefaling om suspension.

FN vil dog fortsætte med at undersøge beskyldningerne. Den undersøgelse vil vi naturligvis nøje følge, og drage konsekvenserne heraf.

Derimod har ISAF som følge af anbefalingen suspenderet overdragelse af tilbageholdte til de faciliteter, hvor rapporten nævner at der er troværdige rapporteringer om tortur. Samtidig har ISAF iværksat en plan med henblik på at tilsikre ordentlig og human behandling af alle tilbageholdte målrettet de pågældende faciliteter.

Planen omfatter seks faser, der inkluderer:

- 1) inspektion af faciliteter,
- 2) uddannelse i menneskerettigheder og behandling af tilbageholdte,
- 3) formel certificering,
- 4) støtte til den afghanske regerings ansvarligheds-mekanisme,
- 5) tilsyn med tilbageholdte samt
- 6) fortsat dialog mellem ISAF og afghanske myndigheder.

I opfølgning på anbefalingen om styrket tilsyn er forsvarschefen blevet anmodet om at intensivere tilsynet

med tilbageholdte overdraget af danske styrker til afghanske myndigheder.

Jeg synes det er relevant at følge op på denne anbefaling, selvom der for øjeblikket ikke i NDS-faciliteten i Lashkar Gah sidder personer overdraget af danske styrker. Ligeledes har Forsvarskommandoen som følge af rapporten allerede i starten af september ændret retningslinjerne, således at forsvarschefen indtil videre personligt skal godkende hver enkelt overdragelse af personer til de afghanske myndigheder.

I Afghanistan sidder der p.t. kun 2 personer tilbageholdt, som er overdraget af danske styrker. De afsoner en dom i det almindelige fængsel i Lashkar Gah, som ikke er omtalt i rapporten.

Lad mig som afslutning på denne del af besvarelsen nævne, at rapporten også indeholder en række anbefalinger til de afghanske myndigheder. Jeg har

naturligvis en forventning om, at de afghanske myndigheder følger op på disse anbefalinger.

Jeg er derfor også tilfreds med, at den afghanske regering har udtalt sig imødekommende i forhold til at følge op. I den forbindelse har jeg hæftet mig ved, at FN konstaterede, at brugen af tortur ikke var et udslag af policy beordret fra øverste ledelse. Forbuddet mod tortur fremgår i øvrigt også af den afghanske forfatning.

Som et konkret udslag af anbefalingerne har jeg forstået, at NDS (National Directorate of Security) har foretaget en undersøgelse, og har planer om reformer af forhørsområdet.

Grundlaget for danske styrkers overdragelse af tilbageholdte.

Grundlaget for danske styrkers overdragelse af tilbageholdte til afghanske myndigheder er den overdragelsesaftale, som er indgået med Afghanistan.

I aftalen har Afghanistan bl.a. forpligtet sig til at behandle personer, som danske styrker overdrager til afghanske myndigheder, i overensstemmelse med internationale forpligtelser. Samtidig har den afghanske regering bl.a. forpligtet sig til ikke at eksekvere dødsdomme over overdragne personer.

Danske styrker har siden 2006 overdraget 7 personer til de afghanske myndigheder. Heraf sidder 2 personer som nævnt fortsat i det afghanske fængsel i Lashkar Gah, hvor danske styrker fører regelmæssigt tilsyn.

Der er altså tale om et forholdsvis lille antal personer, der over årene har været overdraget til afghanske myndigheder. Det betyder ikke, at rapportens indhold og anbefalinger er af mindre betydning. Hvert liv er

værdifuldt, og hver en hændelse i form af tortur eller mishandling er en hændelse for meget.

Hver enkelt overdragelse af en person fra de danske styrker til afghanske myndigheder, vil derfor altid bero på en konkret vurdering. Dette følger også allerede af vores internationale forpligtelser.

Når en eventuel overdragelse så er sket, fører danske styrker tilsyn og samtaler med de overdragne personer - uden tilstedeværelsen af afghanske myndigheds personer - på regelmæssig basis. En læge og en militærjurist er som udgangspunkt altid med. Også Internationalt Røde Kors (ICRC) og den uafhængige afghanske menneskerettighedskommission har adgang til fængslet.

Jeg vil gerne benytte lejligheden til at understrege, at hvis vi – enten via FN eller på anden vis - får mistanke om tilfælde af tortur eller mishandling af tilbageholdte i den facilitet, vi overdrager til i Lashkar Gah, vil vi undersøge

dette og straks suspendere overdragelsen af tilbageholdte til den facilitet.

Regeringens holdning til den internationale indsats i Afghanistan

Afslutningsvis vil gerne benytte besvarelsen til at give udtryk for regeringens principielle holdning til den internationale indsats i Afghanistan og ansvarsfordelingen mellem det internationale samfund og Afghanistan.

Vi skal bistå de afghanske myndigheder med at løfte et ansvar – ikke fratage eller fritage dem for ansvaret. Gør vi det, fejler vi i en særdeles vigtig del af formålet med at være i Afghanistan. I stedet er vi med til at skabe en kultur af ligegyldighed og uden tilskyndelse til forbedring.

Man ændrer ikke på forholdene i Afghanistan ved at skabe et parallelt system, hvor det internationale samfund driver egne retsinstanter og fængsler af vestlig standard.

Vi har derfor i vores indsats i Afghanistan fokus på at opbygge et afghansk samfund, som er i stand til at fungere som en stat med velfungerende institutioner og myndigheder. Afghanistan er et af verdens absolut allerfattigste lande. Det internationale samfund skal derfor gennem kapacitetsopbygning i alle dele af den afghanske forvaltning gøre afghanerne i stand til selv at lede landet.

Det bidrager vi og fx UK til bl.a. gennem den civile indsats og uddannelse af de afghanske myndigheder i Helmand.

I den forbindelse er det relevant at fremhæve at rapporten også indeholder anbefalinger til det internationale samfund om netop kapacitetsopbygning af de afghanske sikkerhedsstyrker mm.

Dette falder i god tråd med den indsats, som Danmark allerede prioriterer som led i Helmand-planen. Det er et arbejde, hvor vi fortsat bl.a. sammen med vores britiske partnere i Helmand, vil være engageret i de kommende år.

Den afghanske retssektor er prioriteret i Helmand-planen 2011-2012. Foruden udsendelsen af retsstatsrådgivere arbejdes der således med opførelsen af et justitscenter i Gereshk, der skal indeholde domstol, arresthus, kontorer samt beboelse til visse ansatte.

Danmark har desuden styrket indsatsen inden for uddannelsen af politiet. Justitsministeriet har udsendt betjente til EUPOL, men også mentorhold, der arbejder side og side med danske soldater i Gereshk.

Rapportens anbefalinger til det internationale samfund på dette område har vi således allerede været i gang med at følge op på i nogen tid.

Jeg vil under et kommende besøg i Afghanistan ikke alene besøge de danske soldater, men lægger også stor vægt på også at tale med de civile medarbejdere, der arbejder med opbygningen af de afghanske kapaciteter.

Til sidst blot dette: Jeg er meget opmærksom på civilsamfundets bekymringer, og er meget interesseret i at indgå i en dialog og er åben overfor konstruktive forslag. Man må bare ikke glemme den kontekst vi er i - i Afghanistan.

Og nu til spørgsmål B, som lyder:

"Vil ministeren sikre, at de fanger der tages under dansk ledede missioner i Afghanistan ikke udleveres til fængsler, der bruger tortur, jf. det fælles betækningsbidrag fra Socialdemokratiet, Socialistisk Folkeparti, Radikale Venstre og Enhedslisten på B7 om regler for udsendelse af danske soldater og tilfangetagelse eller overdragelse af fanger i Folketingets samling 2010-11?"

Som jeg allerede har nævnt under besvarelsen af samrådsspørgsmål A, så har ISAF suspenderet

overdragelse af tilbageholdte til de faciliteter, som FN's rapport har bekræftede oplysninger om, at der foregår systematisk mishandling eller tortur.

Lad mig endnu engang understrege, at danske styrker ikke overdrager ikke til faciliteter, hvor FN har kunnet bekræfte, at tilbageholdte udsættes for mishandling eller tortur.

Overdragelse af en person, hvor der er vægtige grunde til at antage, at den pågældende vil blive udsat for tortur eller mishandling vil i øvrigt være en overtrædelse af FN's Torturkonvention.

Det siger sig selv, at Danmark ikke kan bestemme, hvor afghanske myndigheder tilbageholder personer, afghanske styrker selv har tilbageholdt.

Det er folkerettens klare udgangspunkt, at det er det land, der har en person i sin varetægt, der har ansvaret for

personen. Det gælder uanset, hvem der oprindeligt har tilbageholdt den pågældende.

Danmark har derfor ikke ansvar for de personer, som er tilbageholdt af vores samarbejdspartnere i internationale operationer.

Spørgsmålet om, hvorvidt Danmark vil kunne have et eventuelt medansvar for en person, vil bero på en konkret vurdering af omstændighederne. Det er derfor vanskeligt at udtale sig om dette på mere generel basis.

Må jeg i forlængelse heraf nævne, at det i forsvarsforliget blev besluttet, at der skal udarbejdes en militærmanual. Jeg forestiller mig, at netop problematikken om medansvar vil være et af de emner, der vil blive behandlet i forbindelse med udarbejdelsen af den kommende militærmanual.

Når det så er sagt, så er det også vigtigt at huske, at danske soldater både har en handle- og en meldepligt, såfremt de bevidner tortur eller umenneskelig behandling. Handle- og meldepligten gælder ubetinget og uanset, hvem der begår hændelsen.

Handlepligten følger af Forsvarskommandoens direktiv om forbud mod tortur, og jeg citerer: "Forsvarets personel skal søge at hindre enhver i at udøve tortur, grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf, hvis det kan ske, uden at personellet derved udsætter sig selv eller andre for særlig fare eller opofrelse." Citat slut. Der er tale om et generelt direktiv, der ikke kun gælder i forhold til Afghanistan.

Dette følges op i direktivet af en meldepligt – og jeg citerer igen: "Personellet skal straks indberette til nærmeste chef, hvis de har kendskab til eller rimelig mistanke om, at nogen har til hensigt at overtræde, overtræder eller har overtrådt forbuddet." Citat slut.

Denne handle- og meldepligt gælder for alt forsvarets personel, både i Danmark og i internationale missioner.

Samme pligt gentages også i missionsspecifikke direktiver, som eksempelvis det, der er udsendt for soldaterne i Afghanistan.

Derudover fremgår det endvidere af "soldatens kort", at hvis man ser overtrædelser af reglerne for magtanvendelse, krigens love, menneskerettigheder eller i øvrigt overværer opførsel, der strider mod korrekt adfærd for myndighedspersoner, så skal det noteres og øjeblikkeligt rapporteres til chefen.

Der har været flere eksempler på, at danske soldater har grebet ind og taget sagen op med den afghanske chef, når danske soldater har bevidnet eller på anden måde konstateret, at afghanske soldater har begået overgreb på tilbageholdte.

Endelig får danske soldater før udsendelse til et missionsområde uddannelse i humanitær folkeret.

Det skal også understreges, at i forbindelse med planlægningen af hver enkelt operation indgår spørgsmålet om overholdelse af de internationale regler altid i overvejelserne.

Lad mig slutte med at gentage, at det er regeringens principielle holdning, at Danmark skal overholde sine internationale forpligtelser – også på torturområdet - og at jeg gerne indgår i en dialog med Folketinget, dette udvalg samt civilsamfundet om, hvorledes det bedst sker.